

DVADESET GODINA „VOJNOG DELA”

Ovim brojem se navršava 20 godina izlaženja časopisa „Vojno delo”. Tim povodom Uređivački odbor i Redakcija obratili su se general-pukovniku Milošu Šumonji, admiralu Mati Jerkoviću, general-pukovnicima: Srećku Manoli, Viktoru Bubnju, Đoki Jovaniću, Rajku Tanaskoviću, general-potpukovnicima: Đuri Lončareviću, Mirku Jovanoviću, Branku Borojeviću i Ivanu Dolničaru pitanjima:

Koliki je doprinos časopisa razradi i razvoju vojnoteorijske misli i prakse u delokrugu sektora Vaše aktivnosti u proteklom periodu?

Koji su najvažniji zadaci časopisa, po Vašem mišljenju, u narednom periodu u vezi sa daljom teorijskom razradom koncepcije opštenarodnog odbrambenog rata?

Objavljujemo tekst njihovih odgovora:

General-pukovnik *Miloš ŠUMONJA*

Smatram da je „Vojno delo”, kao opštevojni teorijski časopis, doprinelo razvoju naše vojne misli, razradi i tumačenju koncepcije našeg opštenarodnog odbrambenog rata, gledanju na rat u savremenim uslovima uopšte, na mogućnosti otpora agresoru, na ulogu naroda u oružanoj borbi, zatim stalnom povećavanju borbene gotovosti i spremnosti naših komandi i jedinica i osposobljavanju starešina za izvršavanje zadataka koji se pred njih postavljaju. Časopis je odražavao naš put, stremljenja, naše uspehe, rezultate, propuste i slabosti.

Za period od 20 godina svog izlaženja časopis je nastojao da ide ukorak sa potrebama razvoja naše armije. Po tematici bio je raznovrstan, pratio je opšte teorijske probleme — na stranicama časopisa razmatrana su naša gledanja na osnovna pitanja vojne teorije

(vojnu nauku, doktrinu, teoriju ratne veštine, strategiju, operatiku itd.) — zadaci i uloga vidova, rodova i službi, a uopštavana su i iskustva iz NOR. Časopis je takođe doprineo unapređivanju rada komandi, savremenijem radu viših štabova, unapređivanju rukovođenja, komandovanja, opšte teorije obuke, metodike, vaspitanja itd.

Želim da istaknem da je naučna kritika takođe bila prisutna. Muđutim, treba istaći da njen intenzitet i kvalitet nisu bili ravnomerni ni uvek adekvatni potrebama. Tu je bilo oscilacija. Kritička misao je bila bogatija, sadržajnija, a polemika življa i intenzivnija naročito u periodu kada smo se oslobađali starih klišea, tražili sopstveni put i trasirali doktrinu našeg opštenarodnog odbrambenog rata.

Kada dajemo ocenu o našem radu, bilo na kom polju delatnosti, koliko god da je bilo dobro, normalno je i treba stalno težiti još boljim rezultatima. Zato bih ovom prilikom želeo da ukažem na neke, po mom mišljenju, osnovne zadatke i ključna pitanja na kojima bi časopis u daljem radu trebalo više da se angažuje. Poznato je kakav sve uticaj sadašnji razvoj nauke i tehnike uopšte može ispoljiti na fizionomiju savremenog rata i narodnu odbranu u celini. Mi moramo sve to da pratimo i izučavamo. U tome svakako veliku ulogu ima i naša vojna publicistika uopšte, a „Vojno delo”, kao opštevojni teorijski časopis, posebno. Na njegovim stranicama treba dalje objašnjavati korene i uzroke protivrečnosti savremenog sveta, ulogu vojnog faktora, vojne aspekte međunarodnih zbivanja, karakter i fizionomiju rata, mogućnosti odbrane malih zemalja, savremene strategijske koncepcije uopšte, karakter i suštinu blokovske politike, oblike otpora imperijalističkim i hegemonističkim snagama, značaj moralnog faktora itd.

Pred časopis se posebno postavlja zadatak da i dalje doprinosi razradi koncepcije opštenarodnog odbrambenog rata, njegovog značaja i uloge, prava i dužnosti naših građana, naroda i narodnosti, mesta i uloge društveno-političkih, radnih i drugih organizacija u sistemu naše narodne odbrane i njihovu pripremu, kao i pripreme teritorije u skladu sa zahtevima savremenog rata. O svim ovim pitanjima koncepcije našeg opštenarodnog odbrambenog rata koja predstavlja najefikasniji način da se suprotstavimo svakom ko pokuša da ugroži našu nezavisnost i integritet, časopis treba da postane jedan od značajnih faktora u tumačenju politike odbrane naše zemlje uopšte.

Časopis bi posebno trebalo da se potpuno uključi u razmatranje svih oblasti koje se odnose na probleme modernizovanja armije. Modernizacija obuhvata veliki broj veoma važnih oblasti i zahteva temeljito, svestrano i stalno naučno izučavanje i osavremenjavanje svih područja delatnosti: probleme tehnicizacije armije, organizacijsko-formacijska rešenja, sistem rukovođenja, sistem školovanja, obuku i vaspitanje, sistem pozadinskog obezbeđenja itd. U svemu tome, uključujući i razmatranje ostalih pitanja od interesa za našu narodnu odbranu uopšte, naša vojna publicistika, a posebno časopis „Vojno delo”, ima izuzetan značaj.

Smatram da časopis ubuduće treba još više da radi na povezivanju teorije i prakse. Treba, više nego do sada, teorijski uopštavati bogata iskustva iz rada naših komandi i jedinica, jer one realizuju usvojene stavove i rešenja, a starešine imaju potpun uvid u sve probleme i potrebe. Tu je izvor svih podataka koji mogu biti od posebne koristi za uopštavanje i donošenje konkretnih rešenja o daljoj modernizaciji naših oružanih snaga, dok se u našim komandama i jedinicama proveravaju ti teoretski stavovi. To, naravno, zahteva savremeniji rad Redakcije i bolju i organizovaniju saradnju sa starešinama u komandama i trupi.

Takođe smatram da treba više pažnje posvetiti uopštavanju operativno-strategijskih i taktičkih iskustava iz našeg narodno-oslobodilačkog rata. Na stranicama „Vojnog dela” treba više da se nađu ona iskustva iz dejstava naših partizanskih snaga koja mogu naći korisnu primenu u eventualnom ratu, ako nam bude nametnut. Isto tako treba obrađivati iskustva i o dejstvima regularnih jedinica, teritorijalnih snaga, o organizovanju opštenarodnog otpora, o radu pozadine, sanitetskom obezbeđenju itd. Upravo iz našeg narodnooslobodilačkog rata treba konkretnije obrađivati sva iskustva koja mogu doprineti razradi koncepcije opštenarodnog odbrambenog rata. Isto tako, kroz časopis treba i dalje obrađivati iskustva iz lokalnih ratova kao što je onaj u Vijetnamu, na Bliskom istoku itd.

Na kraju, želim da istaknem da naučnoj kritici kroz časopis treba i dalje posvećivati odgovarajuću pažnju jer ona predstavlja veoma važan uslov i u razvoju vojne misli. Ona treba da bude sastavni deo vojne publicistike. Borba mišljenja i sloboda u iznošenju stavova je uslov za stvaralački rad, a to će svakako doprineti i da časopis bude još bolji i radije čitan.

Admiral *Mate JERKOVIĆ*

Starješinski sastav naše Ratne mornarice uvijek je smatrao „Vojno delo” svojim časopisom. Već od samog početka, od izlaska njegovog prvog broja (1949. godine) pa sve do danas, tako smo ga cijenili i koristili, neovisno o činjenici što je već 1951. godine počeo da izlazi poseban, mornaričko-stručni časopis — „Mornarički glasnik”.

Razloga za takav odnos ima više, a najvažniji bi, po mom mišljenju, bili ovi:

Prije svega, sva ona općevojna krupna teoretska i praktična principijelna pitanja koja su razmatrana na stranicama „Vojnog dela”, a odnose se na vojnu nauku uopće, na politiku izgradnje oružanih snaga, na izradu i usavršavanje koncepcija njihove upotrebe, na porast kulture i unapređivanje metodike rada komandi i štabova itd. — imala su i imaju fundamentalni značaj i za našu RM, za njenu mirnodopsku izgradnju i pripremu za borbenu angažovanje.

Dalje, u proteklih dvadeset godina, na stranicama „Vojnog dela” pojavilo se oko 60 raznih napisa, studija, članaka i informacija koji *direktno* tretiraju problematiku naše ili neke inostrane RM. U većini tih radova obrađuju se i rasvetljavaju krupna i složena pitanja, iskustva i dostignuća, veoma značajna i aktuelna za našu RM. Na primjer: mjesto, uloga i iskustvo naše i raznih inostranih ratnih mornarica u prošlosti, a naročito u drugom svjetskom ratu; uloga i zadaci RM u savremenom ratu; uloga i značaj malih RM u savremenoj svjetskoj vojnopolitičkoj konstelaciji snaga; primjena naučno-tehničkih dostignuća u izgradnji savremenih RM i utjecaj tog faktora na ulogu RM i na izmjene taktičke, operativne, pa čak i strategijske namjene pomorskih snaga; principi sadejstva RM s ostalim vidovima oružanih snaga, nužnost i značaj tog sadejstva u združenim operacijama; tendencije daljeg tehničkog usavršavanja RM i utjecaj tog faktora na vođenje lokalnih ratova, na ravnotežu velesila u borbi za gospodstvo na svjetskim morima i okeanima; reperkusije tog procesa na razvoj malih zavisnih i nezavisnih RM itd. Sva ta i slična pitanja, obrađena na stranicama „Vojnog dela”, najdirektnije su nam pomagala i pomogla da lakše i pravilnije odredimo mjerila izgradnje svoje RM i koncepcije njene upotrebe, odnosno da svrsishodnije usmjerimo njeno mirnodopsko uvježbavanje za odbranu svog mora i obale.

Napokon, obrada ovih i drugih mornaričkih načelnih pitanja u „Vojnom delu” imala je vodeći značaj ne samo za teoretsko usavršavanje i praktičnu aktivnost mornaričkog starješinskog sastava, nego i starješina KoV i RV koji po sili svoje formacijske dužnosti utječu na ovaj ili onaj način na izgradnju naše RM i koncepciju njene upotrebe ili su po sili funkcije dužni da saraduju u miru ili ratu s raznim mornaričkim ustanovama, komandama i jedinicama.

Na kraju možda neće biti na odmet ako se na ovom mjestu ukaže i na jedan kvantitativni momenat. Naime, u izdatih 120 brojeva „Vojnog dela” posvećeno je isključivo mornaričkim problemima oko 500 stranica, što u odnosu na ukupan broj stampanih stranica ovog časopisa predstavlja približno onaj procenat što ga čini naša RM prema JNA u cjelini. Ne vjerujem da je to slučajna koincidencija, te bi nam zato bila želja da se uredništvo „Vojnog dela” i ubuduće bori za takvu, a po mogućnosti i veću proporciju u korist RM.

Na osnovu svega toga smatramo osnovanim zaključak da je „Vojno delo” u velikoj mjeri doprinijelo razradi i produbljivanju mornaričke teorije i prakse i pomoglo unapređivanju naše mornaričke vojnonaučne misli.

Što se tiče rada u narednom periodu mislim da je na ovo pitanje djelimično već dat odgovor. No radi kompletiranja moglo bi se dodati još i slijedeće:

Poznato je da je modernizacija naše RM u punom jeku i da se u okviru tzv. drugog flotnog programa privodi kraju. Kvalitetno nova mornarička tehnika već je u našim rukama, a njome se kao kategorički imperativ nameće potreba usvajanja i primjene radikalno

novih principa taktičke i operativne upotrebe te tehnike. Razumije se da su odgovarajući programi u akademijama, školama i kursovima polazna teoretska osnova u rješavanju ove nove problematike. Razumljivo je, također, da su odgovarajuća taktička pravila i tehnička uputstva, kao i novi planovi i programi i metoda uputstva za praktično uvježbavanje posada na novim brodovima i oružjima, slijedeći osnovni korak u ovladavanju tom tehnikom i taktikom. Pa ipak, pri svemu tome, uloga, značaj i zadaci „Vojnog dela” nisu se umanjili. Naprotiv, upravo zbog složenosti nove, moderne brodske i oružane tehnike traži se danas još intenzivniji utjecaj i pomoć ovog doduše pomoćnog, ali ipak veoma važnog organa u izgradnji, razradi i unapređivanju nove taktičke misli i tehničke kulture ličnog sastava naše RM.

U okviru toga ostalo je još mnogo kompleksnih problema koji traže osavremenjivanje, teoretsko rasvjetljavanje. Tako, na primjer, problem blagovremenosti i kompletnosti informisanja, sređivanje informacija i na toj bazi ocjena situacije i donošenje blagovremenih i pravilnih odluka — uvijek je bio jedan od osnovnih uslova pobjede. A danas, kad složenost i savršenost savremene tehnike unose u tokove zbivanja sasvim nove dimenzije, ovaj kompleksni problem postaje neuporedivo složeniji. Dalje, valjano rješenje uslovljeno je novim, sasvim novim znanjima, a teško da može doći do valjanih rješenja, na primjer, onaj ko se tek sprema da shvati, recimo, najgrublju definiciju pojma kibernetike kao nauke o procesima upravljanja. „Vojno delo” dakle, trebalo bi više pažnje da posvećuje kibernetici koja je za RM životno važna. Ili, na primjer: teoretska obrada, adaptacija i praktična primjena na uslove RM teorije vjerovatnoće; modernizacija statistike; izrada matematskih modela borbe na moru, problemi iz teorije traganja; algoritmi za prikupljanje informacija itd. — sve su to nove teme koje nameće nova ratna mornarička tehnika, novi uslovi borbe. Dalje, još ni izdaleka nisu iscrpeña i praktično se zbog prirode same stvari nikad i ne mogu privesti kraju takva pitanja i problemi kao što su: naučnoistraživački rad u RM i njegova uloga u daljnjoj modernizaciji RM; ekonomski efekti NOR-a u RM; zatim, primjena analognih i digitalnih računara pri razvoju mornaričkih RMS; pa kompleksno pitanje logističke podrške PS van uređenih luka; ratni režim saobraćaja na moru i rijekama; mjesto, uloga i pripreme civilnog sektora (pomorstva) za općenarodni rat (na moru); problemi iznenadnog izbijanja i početnog perioda rata na moru; značaj, oblici i obim fortifikacije za male RM itd. Sva ova i niz drugih pitanja aktuelne su i korisne teme, bilo da ih saradnici „Vojnog dela” studijski obrađuju originalno, bilo da ih analitičko-kritički informativno prenose kao tuđa iskustva i dostignuća.

Na kraju smatram umjesnim naglasiti da će pri realizaciji ovog, da tako kažemo, mornaričkog dijela budućeg tematskog plana „Vojnog dela”, tijesna saradnja njegovog uredništva, s jedne, i uredništva i mreže saradnika „Mornaričkog glasnika” s druge strane, biti, kao i dosad, jedan od važnih garanta uslova za zajedničku korist.

Na pitanje redakcije „Koliko je časopis pomogao starješinama u daljnjoj vojnoteorijskoj izgradnji”, nije jednostavno meritorno odgovoriti. Da bi se odgovorilo, neophodna su dva uslova: kontinuirano praćenje štiva koja je „Vojno delo” objavljivalo, i posjedovanje statistike koja bi trebalo da bude vjeran odraz mišljenja ne malog broja čitalaca o časopisu. Pošto nisam jedan od onih koji je redovito pratio časopis, a ne raspolazem ni rezultatima pomenute statistike (ankete), mogu samo govoriti o nekim utiscima, a ne o činjenicama.

Moji utisci se uglavnom svode na to da je pretežno obrada materije kroz članke u „Vojnom delu” išla linijom dokazivanja određenih postavki stavova sadržanih u zvaničnim tekstovima. Rijetko je bilo polemičkog odnosa ili kritičkog prilaženja pojedinoj postavci ili odredbi, očito ne sa tendencijom obaranja, nego sa konstruktivnom tendencijom daljnjeg usavršavanja, odnosno daljnje razrade teorije.

Ne bih se mogao izjasniti koliko je časopis doprinio „vojnoteorijskoj izgradnji”. Kao što rekoh, za takvu ocjenu nužni su sasvim određeni pokazatelji, ali ipak smatram da je svako štivo koje je čitaoca izazvalo na razmišljanje, odgovorilo osnovnoj nameni, tj. samim tim doprinijelo na teorijskom planu potvrđivanju, učvršćivanju određenih spoznaja, a posebno ako je izazvalo da se ma i koliko zađe u istraživanje određene materije radi potvrde sopstvenih spoznaja.

Uvjeren sam da su bar neki članci, odnosno bar neke vrste štiva, objavljivani u „Vojnom delu”, izazvali iznijete reakcije. Kod mene jesu.

Toliko o prošlosti. Gledano u budućnost, izgleda mi da će „Vojno delo” odgovoriti svojoj namjeni ako nekim domenima naučne misli u vojnom djelu da odgovarajući značaj. Na primjer, daljnji razvoj teorije opštenarodnog odbrambenog rata. Ta teorija očekuje konstantnu razradu, i to uporedo sa mijenjanjem odnosa unutar društva i na međunarodnom planu, a posebno na vojnotehničkom i vojnoteorijskom u cjelini. Nužno je dalje razraditi i teoriju opštenarodnog odbrambenog rata. Iz domena „Teorija opštenarodnog odbrambenog rata”, po mom mišljenju, zaslužuje posebnu pažnju razrada teorije mobilizacije, jer i ova radnja ne može biti smatrana, usvajanjem jednog sistema, završenom, odnosno ona nije statična već ima sopstvenu dinamiku razvoja. I kao drugi domen iz kojeg bi „Vojno delo” trebalo da traži teme za štiva koja će biti objavljivana u časopisu su primjena naučnih metoda, pojedine naučne discipline na vojnom planu. Ovo područje je veoma bogato temama, materijom, koju treba da poznaje savremeni starješina. Preporučio bih samo dvije, bez pretenzija da su to jedino važne, a to su: primjena matematike u vojnom djelu, i primjena elektronike u komandovanju i upravljanju u ratu. Priznajem da je lakše preporučivati o čemu treba pisati, nego naći autora za pojedine teme.

Mislim da bi i „Vojno delo“ izraženije trebalo da učestvuje i da doprinese marksističkom obrazovanju starješinskog sastava. Obrada ove preporuke zahtjeva znatno više prostora.

I na kraju preporučujem: da se u budućnosti dozvoli više, pa možda čak i izazove polemika i kritika, u granicama dozvoljenog, časopisa kakav je „Vojno delo“; da „Vojno delo“ na razne načine inicira razmjenu mišljenja autora o pojedinoj temi aktualnoj za starješinski sastav JNA. Obrazlaganje nekih mogućnih načina troši više prostora i zato ih samo napominjem „na razne načine“.

Izrazio sam djelimično svoje mišljenje i preporuke bez ikakvih pretenzija da je to neprikosnoveno. Vjerovatnije mi izgleda da će redakcija, upoređujući razna mišljenja, doći do veoma korisnih sugestija.

U budućnosti želim „Vojnom delu“ još više uspjeha.

General-pukovnik Viktor BUBANJ

Ne može se osporiti određeni uticaj „Vojnog dela“ na sve oblasti vojne teorije i prakse. Bilo bi mi mnogo teže definisati koliko je značajan bio taj uticaj na viši starešinski sastav u trupi, ili na solidniji teornoistraživački rad onih institucija koje se istraživanjem bave po svojoj funkciji (generalštabne institucije, akademijske institucije, instituti itd.).

Moje lično iskustvo i saznanje o tom pitanju išlo bi više u prilog oceni da je uticaj „Vojnog dela“, njegov doprinos na tom području ispod zahtevanog i željenog.

To je posebno tačno kad je reč o razradi tema i problema sa područja upotrebe velikih združenih vidovskih jedinica ili strategijskih grupacija, ili kad je reč o vrlo aktuelnim pitanjima pripreme Armije i naroda za savremeni rat.

O nekom kontinuiranom praćenju teorije i prakse iz oblasti RV i PVO ne može se takođe govoriti. Nekoliko tema iz tog područja, datih bez dovoljno međusobne idejne veze, a vremenski odvojeno i bez dovoljno veze sa stvarnošću, moglo je u najboljem slučaju nešto uticati na proširivanje obima znanja iz te oblasti.

Po mom mišljenju, ima nekoliko razloga koji utiču na takvo stanje. Prvi i najvažniji je nepostojanje „klime“ ili dovoljnog interesovanja kod najvećeg dela starešinskog sastava za vlastito vojno teoretsko uzdizanje i aktivnu ulogu u tome. Drugovi više vole da prime gotove obrađene teorije i materijale kakvi jesu. To je (ma koliko izgledalo ljudski) ipak loše. Verovatno deo krivnje je i u tome što taj rad i interesovanje nisu sa merodavnog mesta dovoljno inicirani i stimulisani.

Drugi razlog, po mom mišljenju, leži u tome što se teoretskom radu, a kroz to i raznim gledištima na pojedina pitanja, stavlja suviše mnogo ograničenja.

Ne mali uticaj u pozitivnom ili negativnom smislu ispoljavaju i više vojne škole, čiji su programi i ciljevi često suviše orijentisani na primenjeni deo ili na davanje pasivnog teornog znanja, a manje na razvijanje kod starešina sposobnosti za istraživački rad, za analitičko pristupanje i postupak, za aktivan odnos prema vojnoj teoriji i praksi.

Posebno štetno na aktivnost ljudi utiče i shvatanje koje bi se moglo formulirati ovako: „Evo ti pravilo i nemaš šta da misliš, već izvoli pa ga od slova do slova primenjuj”.

Umesto da važi: „Evo ti pravilo, imaš da ga primenjuješ od slova do slova, ali i dobro ceni da li je sve dobro u praksi i čim oce-niš da nešto u praksi nije u redu, odmah javi i predloži rešenje”.

Ukratko moj je zaključak i mišljenje da bi uloga i uticaj „Vojnog dela” morali biti veći i značajniji, i da na tome treba i raditi.

Kroz to sam donekle odgovorio i na pitanje: šta bi trebalo da bude tema časopisa ubuduće? Po mom mišljenju, to su teme o teo-riji i praksi pripreme i vođenja odbrambenog rata i teoriji i praksi pripreme i upotrebe krupnih operativno-taktičkih i strategijskih formacija u takvom ratu. Sve teme u „Vojnom delu”, bile one iz područja komandovanja, upotrebe i uticaja tehnike, psihologije, po-litičkog-moralnog karaktera, istorije itd. morale bi imati krajnji cilj da se što bolje teorijski objasni i osvetli glavna i jedina i stalna tema „vođenje odbrambenog rata”.

Na kraju, stojim i na stanovištu da časopis ne treba da bude svaštarski niti „univerzalan” i da su potrebni i posebni vidovski i posebni rodovski časopisi, jer za svakog ima, ako mu se odrede uloga i obim interesovanja, dovoljno korisnog posla.

Sužavanje obima interesovanja „Vojnog dela” na glavne teme o kojima sam govorio, pomoglo bi da časopis postane i bolji i inter-essantniji. Kao glasilo Generalštaba JNA, a on bi to i morao biti.

General-pukovnik Đoko JOVANIĆ

Poznat je značaj teorije za razvijanje i brže kretanje naprijed svake praktične djelatnosti.

Vojna teorija ima poseban značaj. Dva su osnovna razloga: prvi, rat je jedina prava praksa, pa njegova iskustva treba maksimalno eksploatirati i njegovu buduću fizionomiju predviđati, i drugi, živimo u periodu burnog razvitka cjelokupne tehnike, posebno ratne koja čini jednu od osnovnih elemenata rata i armije.

Kod nas vojna teorija nema manji značaj od takve teorije zemalja koje imaju mnogobrojnije i razvijenije armije. Značaj vojne teorije kod nas je upravo veći jer treba uzimati u obzir i ono što je karakteristično za velike armije i ono što je specifično za našu zemlju i njene oružane snage.

Otuda su zadaci naše vojnoteorijske misli krupni, mnogobroj- ni i raznovrsni.

Nemam konkretan i precizan odgovor na pitanje o doprinosu časopisa „Vojno delo” razvoju vojnoteorijske misli. Mislim da nije ni važan takav precizan odgovor.

Vršeći najgrublje upoređenje sa ostalim vojnim edicijama koje imaju iste ili slične zadatke, mogao bih dati pozitivnu ocjenu i postaviti časopis „Vojno delo” među prve u doprinosu našoj vojnoteorijskoj misli.

Međutim, ako taj doprinos uporedimo sa potrebama i zahtjevima, taj je doprinos nedovoljan. Ali to nije krivica samo „Vojnog dela” i nije pre svega njegova.

Prelazeći na konkretni doprinos „Vojnog dela” u razradi koncepcije opštenarodnog rata i ratne vještine, smatram da je više učinjeno na ovom drugom.

Otuda je odgovor da časopis nije dovoljno učinio na razradi koncepcije opštenarodnog rata, za razliku od razrade problema ratne vještine. Međutim, to nije stvar samo časopisa, nije čak stvar samo vojnih rukovodilaca već i svih ostalih.

Kad govorim o kvalitetu časopisa upoređujem ga sa prvim primercima, kada je doživljavao porođajne muke. Meni su te muke dobro poznate jer sam uređivao baš te prve brojeve.

Razlika između današnjeg časopisa i onog prije dvadeset godina je ogromna. To govori upravo o opštem rastu naše Armije, o mnogo višem nivou vojnoteorijskih i praktičnih znanja njenog rukovodećeg kadra.

Prvi članci su predstavljali nešto prerađene lekcije iz raznih škola bez ozbiljnih stvaralačkih doprinosa. Danas je situacija drukčija. Preovlađuju originalni članci sa manje-više naučnom obradom.

Prijem časopisa kod starješinskog kadra nije adekvatan ni kvalitetu časopisa niti potrebama starješina. Tu su mnogobrojni uzroci i oni su samo djelomično stvar časopisa.

Osnovni uzroci su u nerazvijenosti vojnonaučnog rada, zahtjeva komandovanja prema starješinama i u svijesti starješina.

Moglo bi se tu više uraditi, boljom suradnjom uredništva sa komandama, pronalaženjem odgovarajućih formi te saradnje koje ne bi odvlačile komande od njihovih drugih zadataka, odnosno izborom takvih formi koje bi se utkale u konkretne zadatke komandi i starješina.

Što se tiče budućeg rata smatram da prvu brigu treba posvetiti izboru tematike i kvalitetu obrade članaka, jer to je i prvi uslov da časopis odgovori svojim zadacima.

Kod izbora tematike valja voditi računa o tome da bude usklađena sa problemima jedinica i njihovim konkretnim zadacima.

Zatim ići na širi krug saradnika. Ovo se već godinama postavlja. Ide se naprijed, ali sporo. Smatram da treba tražiti drukčije forme za pridobijanje saradnika. U trupi i komandama se rade razne analize, izveštaji, studije i referati. Njih i njihove autore treba koristiti za saradnike uz svestranu pomoć stručnih lica iz časopisa.

Problemi koji bi trebalo da se tretiraju u časopisu su mnogobrojni. Ako bih htio da neke odvojim, stavio bih na prvo mjesto

obradu iskustava iz narodnooslobodilačkog rata i njihova dopuna iskustvima iz Vijetnama i sa drugih bojišta narodnooslobodilačkih ratova. Zatim bi došli problemi metoda, formi, organizacijskih rješenja i uključivanje svih faktora društva u opštenarodni rat. Tu su i problemi civilnog sektora.

Odmah sa tim su i problemi moralno-političkog vaspitanja. Oni i dalje treba da budu u centru pažnje.

Problemi rukovođenja, komandovanja su i dalje među najaktuelnijim, i to u smislu koordinacije svih elemenata nacionalne odbrane u jedan organizam, kao i problemi efikasnosti i racionalnosti rada, automatizacije komandovanja i dr.

Tu dolaze i problemi elektronskih dejstava.

Problemi PDO, PVO i PTO su vrlo značajni i treba da su u prvom planu, ali ne treba zapostaviti i PNHBO.

Zatim, mnogobrojni problemi pozadine, počev od opštepozadinskih i tehničke službe, transporta, saobraćaja i dr.

Na kraju želim svim radnicima na polju vojnoteorijske misli, svim onim koji na bilo koji način doprinose izlaženju časopisa „Vojno delo”, povodom dvadesetogodišnjice, dalje uspjehe u njihovom odgovornom radu.

General-pukovnik *Rajko TANASKOVIĆ*

Sama činjenica što je „Vojno delo” opštevojno teorijski časopis, radovi objavljuvani u njemu privlačili su i privlače posebnu pažnju starešina u Armiji naročito onih koji se po funkcionalnim obavezama bave nastavnim problemima, pre svega teorijske prirode. To su uglavnom oficiri zaposleni u operativno-nastavnim organima viših komandi i nastavnici u vojnim školama svih stepena — višim posebno. To je i razumljivo s obzirom na činjenicu što je „Vojno delo” u proteklom periodu donelo veći broj zapaženih napisa iz oblasti vojne teorije i što je upravo zbog solidnog kvaliteta objavljenih radova taj časopis postao nezamenjiva lektira starešina koji se na ovaj ili onaj način bave obukom i vaspitanjem. Koliko sam, prateći časopis, uspeo da zapazim, u njemu su, osim manjeg broja napisa, svi radovi mogli u manjem ili većem stepenu da se koriste u nastavi. Od karaktera napisa, tematike i naučno-stručnog nivoa radova zavisilo je i njihovo korišćenje u vaspitno-obrazovnom procesu. Želim ovom prilikom posebno da naglasim da je u časopisu bilo i takvih radova koji su zbog visokog kvaliteta predstavljali osnovnu izvornu literaturu nastavnika nekih vojnih škola o određenim temama. Naravno, korišćenje u nastavi radova objavljuvanih u „Vojnom delu” zavisi i od individualnih shvatanja starešina o tome šta sve može i treba da se koristi u nastavi. Rutineri i prakticisti sigurno se malo ili nikako ne koriste „Vojnim delom”, ali zato najvećem broju starešina, nastavnika posebno, kao i onima čije su

ambicije da postanu vojni teoretičari i pisci, časopis pruža dragocenu pomoć.

Mada su se neki članci iz časopisa mogli direktno koristiti u teorijskom delu vojnostručne obuke, ipak valja naglasiti da su napisi objavljeni u „Vojnom delu” (zbog koncepcije časopisa i karaktera radova) najviše doprinosili individualnom vojnoteorijskom obrazovanju starešina i podizanju njihove vojne kulture uopšte.

I u osavremenjavanju metodike vojne nastave časopis „Vojno delo” odigrao je, bez sumnje, pozitivnu ulogu, uprkos činjenici što je didaktičko-metodska i pedagoško-andragoška problematika ipak samo fragmentarno i povremeno tretirana. Ali, bilo je zapaženih radova i iz te oblasti koji su čak i nagrade dobivali. Oskudnost, ako se tako može reći, u radovima te vrste, za mene je donekle i razumljiva, s obzirom na to što postoje mnoge edicije i van Armije i u njoj koje se bave didaktičkim i pedagoškim problemima, i što u primeni pomenutih nauka u Armiji i drugim obrazovnim sredinama ima više sličnosti nego razlike.

Časopis „Vojno delo” bavio se i školskom problematikom, ali je nedovoljno teorijski osvetljavao bitna pitanja **vojnog školstva** ko su za nas, kad je reč o osavremenjavanju nastave, od izuzetnog ne samo teorijskog nego i praktičnog značaja. Ne znam zašto, ali o tome se veoma malo ili ni malo nije pisalo iako snažan razvoj nauke i tehnike uslovljava tako reći permanentan proces izmena, korekcije i dogradnje školskog sistema svake armije, pa prema tome i naše.

Ubuduće se treba još upornije boriti za čistotu fizionomije časopisa. „Vojno delo” je opštevojni teoretski časopis i takav treba i da ostane. Ovo napominjem zbog toga što nije bez osnova bojazan da bi „Vojno delo” moglo jednog dana da promeni fizionomiju i da se transformira u časopis drukčijeg profila, ako bi popustila briga o koncepciji i fizionomiji.

„Vojno delo” treba, takođe, znatno više nego do sada da tretira problematiku opštenarodnog odbrambenog rata, i to sa svih njegovih aspekata, što znači i sa aspekta vojnostručne obuke svih kategorija stanovništva. Nisu to problemi samo listova i drugih vojnih časopisa. Naprotiv, u toj oblasti ima dosta pitanja ne samo praktične, već i teorijske prirode koja zaslužuju da se osvetle i na stranicama „Vojnog dela”.

Smatram, takođe, da ubuduće više prostora u časopisu treba posvetiti teorijskom uopštavanju nekih iskustava (organizacionih i taktičkih, pre svega) NOR-a, a i iskustva rata u Vijetnamu. Naime, o ovim a i drugim temama, „Vojno delo” treba da se više bavi teorijom, a manje istorijom. Ne radi se o velikim studijama, već o kraćim teorijskim priložima, rađenim na osnovu precizno koncipirane tematike.

I teorijsko uopštavanje iskustava iz većih zajedničkih vežbi, manevara i KRŠI krupnijih štabova, doprinelo bi, svakako, kvalitetu obuke i vaspitanju i u školama i u trupi.

Mislim, na kraju, da bi „Vojno delo” još više odgovorilo svojoj nameni i podiglo svoj inače zavidan ugled ako bi svoje stranice punilo umesto, ponekad, apstraktnim diskusijama, pravom teorijom, i to iz onih oblasti koje su najzačajnije za armiju i odbranu zemlje.

General-potpukovnik Đuro LONČAREVIĆ

U proteklom periodu časopis je uspeo da prati i teorijski tu-mači osnovne principe i rešenja u konceptu našeg opštenarodnog odbrambenog rata, uključujući sve njegove komponente. U vojnoj publicistici, pa i „Vojnom delu”, težište je dato na izgradnju operativne armije, na teorijsko izučavanje strategijskih, operativnih i taktičkih principa upotrebe oružanih snaga. To je bilo i razumljivo s obzirom na stepen razvitka JNA. Međutim, treba reći i to da je na stranicama ovog časopisa bilo zapaženih članaka u kojima su tretirani problemi iz civilnog sektora i narodne odbrane uopšte.

Mislim da je nastala neodložna potreba i da su stvoreni veoma povoljni uslovi u zemlji i JNA da se konceptom opštenarodne odbrane bavimo ozbiljno i studiozno, pri čemu vojna publicistika, posebno „Vojno delo”, ima izuzetan značaj. Pre svega, mislim da rat treba naučno izučavati kao kompleksnu društvenu pojavu i da teorijski osvetlimo sve njegove komponente — ekonomsku, političku, psihološku i vojnu. Do sada smo bili pretežno u domenu samo vojne komponente.

Našoj vojnoj teoriji nameće se sada zadatak da izučimo i: strukturu i odnos našeg društvenog sistema i koncept optenarodne odbrane, principe naše unutrašnje i spoljne politike, geostrategijski položaj zemlje, demografske karakteristike, privredu itd. jer to sve čini bitnu pretpostavku našeg koncepta odbrane.

Naša koncepcija je originalna, osobena. Mi nemamo uzorak za nju. Sami je moramo razraditi. Kreiranje vojne politike mora biti javno, dostupno svim građanima naše zemlje. To znači da u teorijski rad treba uključiti širi krug saradnika i van starešina u JNA. Svaki naš građanin, radna organizacija, društveno-politička zajednica itd. su subjekt odbrane, sa pravima i dužnostima, što znači da svi oni moraju naći svoje mesto u sistemu odbrane.

Vojna publicistika treba da posveti posebnu pažnju principima i organizovanju teritorijalne odbrane. Tu treba teorijski izučavati organizaciju i formaciju jedinica, sistem rukovođenja i komandovanja, principe i načine sadejstva sa operativnom armijom, način upotrebe i taktiku teritorijalnih jedinica itd. Zadaci društveno-političkih organizacija, civilne zaštite i zahtevi za uključivanjem celokupnog naroda takođe su pitanja o kojima bi trebalo pisati.

Naše starešine će se više nego do sada morati da uključe u opšti napor zajednice u realizovanju koncepta opštenarodne odbrane. Njihova pomoć će biti nužna u organizovanju teritorijalnih jedinica, komandi i štabova, što predstavlja potrebu da se stručno

što više osposobe za taj rad. Zbog toga časopis treba da im pruži osnovni materijal. U njemu treba više nego do sada da se piše o iskustvima stranih armija i zemalja, naročito malih i srednjih, o tome kako su organizovali svoju teritorijalnu odbranu i zaštitu stanovništva.

Želim Uređivačkom odboru, Redakciji i ostalom osoblju koji rade na realizaciji časopisa mnogo uspeha u budućem radu.

General-potpukovnik *Mirko JOVANOVIĆ*

Uloga časopisa u dve protekle, a osobito u toku zadnje decenije, kada smo počeli da razrađujemo sopstvenu vojnu doktrinu, da je uobličavamo saobrazno našim uslovima, bila je očigledno ogromna. Ovo uostalom nije samo moje mišljenje već i mnogih starešina armije, komandi i trupe, onih koji našu ratnu doktrinu u praksi razrađuju. Šteta je što se Vojno delo još više ne koristi kao tribina za razradu naše vojne doktrine, što se, na primer, o stavovima naše Ratne službe kroz časopis ne diskutuje, već sve to ostaje u kancelarijama, komandama. O svemu tome više se može i čini mi se mora reći preko Vojnog dela. Zašto da to ostaje za uži krug ljudi, zašto da bude tajna ono što svi moraju da znaju! Naravno, zna se šta je vojna tajna. No sve u svemu uloga i doprinos Vojnog dela su veliki. Možda je sporno kako je to sve Vojno delo dosad radilo, da li je moglo biti kvalitetnije i bolje, ali je tačno da je doprinos veliki. Naravno da je Vojno delo imalo i nekvalitetnih priloga, preširokih članaka, ali kad uporedimo uspehe i nedostatke, možemo reći da je taj časopis mnogo dao. Moram reći i to da mnogi od nas često više traže od Vojnog dela nego što ono može da pruži. Ponekad i ovaj časopis više zahteva od nas da čitamo i saradjujemo nego što to mi možemo. I jedni i drugi hoće maksimalne rezultate, a treba realnije sagledati šta je moguće i zajednički pregnuti da se postigne bolji uspeh.

Ja smatram da je uspeh Vojnog dela i naš uspeh, a njegovi nedostaci su i naši, naša neangažovanost. Mi ne možemo da ostanemo samo čitaoci Vojnog dela, već moramo biti i njegovi saradnici, savetnici. Čini mi se da bi i odgovornost starešina za saradnju u vojnoj publicistici mogla biti veća. Ukoliko to sve nije tako, ukoliko nam nešto u Vojnom delu ne valja, moramo biti načisto da se tu radi o sopstvenim podbačajima, da to nije stvar samo Redakcije već i mnogim drugih viših starešina, ustanova i svih nas.

I Redakcija mora da zna da se ne može svaki članak pročitati, da svak ne može pisati i da od nje zavisi i naša aktivnost. Redakcija mora više da nas inicira na aktivnost, na dalju saradnju. Mogu da kažem da mnoge mlade starešine rado čitaju i prate Vojno delo. I to mi je drago. Primetio sam i da starešine, razumljivo, nisu uvek i sasvim zadovoljne onim što donosi časopis, ali ga čitaju, prate, koriste. Ali sa starešinama treba više raditi, pri-

premati ih za saradnju. Znači, i mi i Redakcija tu moramo više da učinimo. Razume se, u svemu tome moramo imati u vidu šta se može, ne tražiti maksimalne rezultate, naći zajednički jezik i sačiniti zajednički plan rada. Jer, da ponovim, uspeh Vojnog dela je kolektivan. I uspeh i slabosti su naši zajednički. To se uvek mora imati na umu.

Hoću još dve stvari da kažem. Vojno delo nije i ne može biti samo popularizator stavova ratne veštine, doktrine. I to mu je zadatak, ali nije glavni i jedini. To i svi drugi časopisi i listovi treba da čine, a Vojno delo uz to valja da bude i kreator, da dalje razrađuje našu doktrinu i našu koncepciju odbrambenog rata. Vojno delo ima zadatak da ukazuje na savremene armije, na ono što je najbolje kod njih, razrađuje probleme organizacije i mobilizacije, materijalnog obezbeđenja, kadrovske probleme i profile, modernizacije armije, komandovanja, osavremenjavanja obuke itd. Dobro je da časopis više osvetljava našu armiju kao deo društva, njeno mesto u sistemu samoupravljanja itd. Ti problemi ne treba da ostanu samo u elaboratima nego da se vide i na stranicama Vojnog dela, naravno onako kako to zahteva publicistika. Potrebno je da to sve dopre do svakog našeg građanina, jer snaga naše doktrine leži u našem čoveku, u njegovom umu i srcu, kao što to često naglašava drug Tito. A mi i Vojno delo treba to u našeg čoveka, starešinu i vojnika da unesemo.

Zadatak nije lak ni mali. Ja vam u tome i čitavom daljem radu želim uspeha i čestitam 20 godina plodnog rada.

General-potpukovnik *Branko BOROJEVIĆ*

Značajan je doprinos „Vojnog dela” razvoju naše vojne misli. U uslovima nedovoljno razvijenog naučnoistraživačkog rada u domenu ratne veštine, neintezivne razmene naučnih mišljenja kroz diskusije, skupove, putem elaborata i disertacija, čak i još nerazvijene međusobne komunikacije vojnih akademija i škola — „Vojno delo” je donekle ispunjavalo ove praznine. Ono je bilo tribina za širi krug vojnih kadrova, za nova saznanja i studijsku publicističku delatnost.

Gledajući potrebe naših kadrova — možda je problematika mnogobrojnih malih ratova posle drugog svetskog rata bila u časopisu manje tretirana, a sa njome i novine koje savremeni uslovi unose u našu koncepciju opštenarodne odbrane. Ponekad je izgledalo da se časopis više preokupira ratom velikih razmera i velikih formacija u raketno-nuklearnim uslovima, dok su, na primer, vojni časopisi velikih zemalja življe pratili ratove u Alžiru, na Kubi, u Vijetnamu itd.

Što se tiče moralno-političkog faktora rata i uopštavanja iskustava iz delatnosti komunističkih partija i subjektivnih činilaca u narodnim, revolucionarnim ratovima — „Vojno delo” je dalo vredne

priloge. U tome se može svakako i više postići. Ovo važi i za uopštavanje iskustava iz prošlih ratova i NOR, jer takvi sadržaji ne mogu ostati samo tematika istorijskog časopisa.

Čvršći naslon časopisa na vojne akademije, institute i studijske centre koji rade na problematici koncepcije opštenarodne odbrane i studiraju savremene ratove — pomoći će „Vojnom delu” da brže napreduje. Sem toga, nužan je neke vrste zaokret u smislu sadržajnog obuhvatanja i oblasti priprema i dejstava jedinica teritorijalne odbrane, odnosno življi i popularniji tretman aktuelnih vojnih i moralno-političkih, ekonomskih i društvenih problema iz te oblasti. To će nametati potrebu za proširivanjem sastava redakcije kadrovima koji na širem planu rade na narodnoj odbrani, kao i na širenju mreže saradnika i čitalaca. Doći će i do potrebe da „Vojno delo” jasnije postavi svoje odnose sa časopisima bliske problematike kao što je „Civilna odbrana”, „Vojni glasnik” i drugima. Izlaziće iz okvira uže postavljenog vojnostručnog časopisa JNA, namenjenog profesionalnim vojnim kadrovima — na širi teren opštevojnog časopisa o narodnoj odbrani, gde će naći odgovarajući tretman i vrlo aktuelna idejna i politička pitanja koja proizlaze iz vojnostrategijskog položaja naše zemlje i osnova strategije i taktike opštenarodnog odbrambenog rata. A za ova pitanja su zainteresovani ne samo profesionalni vojnici i članovi SKJ u Armiji, već i društveno-politički kadrovi koji rade na opštim pripremama zemlje za rat.

General-potpukovnik *Ivan DOLNIČAR*

Pošao bih najpre od toga koliko je časopis doprineo jačanju moralno-političkog stanja u JNA. Ovo zbog toga jer smatram da na moralno-političko stanje u Armiji ispoljavaju uticaj ne samo oni prilozi koji tretiraju ideološke probleme u užem smislu, nego i svi koji se bave raznim aspektima armijske izgradnje, pa i šire od toga — problemima narodne odbrane u celini. Posmatrajući stvar sa tog stanovišta, mislim da se doprinos „Vojnog dela” može oceniti kao značajan. Taj doprinos vidim pre svega u činjenici da je „Vojno delo” donosilo veoma mnogo dobrih priloga o našoj doktrini opštenarodnog odbrambenog rata. Ovi prilozi su predstavljali ne samo doprinos daljem razvoju i konkretnijoj razradi određenih doktrinarnih rešenja, nego i izgrađivanju idejnog jedinstva rukovodećeg kadra u Armiji na suštinskom pitanju načina odbrane zemlje, a takvo jedinstvo je jedan od bitnih uslova uspešne realizacije naše koncepcije. Jasno je da su u tom pogledu bili veoma korisni i svi oni prilozi koji su na odgovarajućem nivou tretirali neke druge probleme, kao što su odnosi, disciplina, kadrovska pitanja, sistem rukovođenja i dr. i na taj način doprinosili uspešnijem rešavanju ovih problema u praksi armijske izgradnje, a time i jačanju njenog moralno-političkog stanja.

Što se tiče doprinosa u tumačenju i razvoju naše političke misli i podizanju ideološko-političkog nivoa u užem smislu, smatram da je časopis i na tom planu dao određene rezultate. Oni su, međutim, manji nego na drugim područjima. Ovakvu ocenu zasnivam na činjenici što je objavljen relativno mali broj priloga na ovu tematiku — prosečno jedan članak u svakom broju, računajući tu i one u kojima se raspravljaju problemi organizovanja političkog rada i sl. Ovo je svakako u velikoj meri kompenzirano time što se u Armiji dosta široko koriste i drugi časopisi, specijalizovani za razna područja društvenih nauka, zatim posebnim publikacijama i dr. Ali u situaciji kad nemamo poseban armijski časopis za ovu problematiku, uloga „Vojnog dela” je veoma značajna. U vezi s tim podsetio bih da mu je to stavljeno u zadatak i naredbom VK od marta 1953. godine kojom je ukinut „Vojno-politički glasnik” i prema kojoj je njegovu funkciju i sadržinu trebalo da preuzmu i integrišu ostali armijski časopisi, a na prvom mestu „Vojno delo”.

Za rad u narednom periodu mislim da sam već dosta i napred rekao. Smatram, naime, da bi časopis trebalo da posveti više prostora političkoj problematici u celini, a u tom okviru posebno tema kao što su: društveno-ekonomske, društveno-političke i ideološke osnove naše doktrine opštenarodnog odbrambenog rata, međunarodni odnosi i vojno-političke analize procesa i zbivanja u savremenom svetu; uloga (vojne) sile u rešavanju protivrečnosti savremenog sveta, uzroci i oblici njenog osamostaljivanja; samoupravna organizacija društva i narodna odbrana; sociološki, i socijalno-psihološki aspekti pojedinih problema u izgradnji oružanih snaga itd. Mislim takođe da bi na stranicama „Vojnog dela” mogli povremeno da se pojave i prilozi o nekim opštim društvenim problemima čije je poznavanje od posebnog interesa za čitaoce, pri čemu bi se kao autori mogli angažovati i istaknuti društveni i naučni radnici i van Armije.